

VRELCI

Leto V. — Št. 5 (48)

GLASILO DELOVNE SKUPNOSTI ZDRAVILIŠČA ROGAŠKA SLATINA

Maj 1977

Štiri desetletja Tita na čelu partije

Jubilej naših zmag

LETOŠNJE LETO OZNAČUJETA DVA VELIKA ZGODOVINSKA DATUMA: 40-LETNICA TITOVEGA PRIHODA NA ČELO KPJ IN ZKJ IN 85-LETNICA ROJSTVA PRVEGA BORCA NAŠE REVOLUCIJE

Heroju dela, kakršen je Tito, je najdražja čestitka — delo. Kajti vse, kar smo dosegli in na kar smo ponosni, smo dosegli z delom in zato, ker je Tito na

lja izvir vseh kasnejših stvaritev, ki so živela v nadah naših ljudi že stoletja: da živimo složno in svobodno, da gradimo življenje, ki odgovarja samo njim.

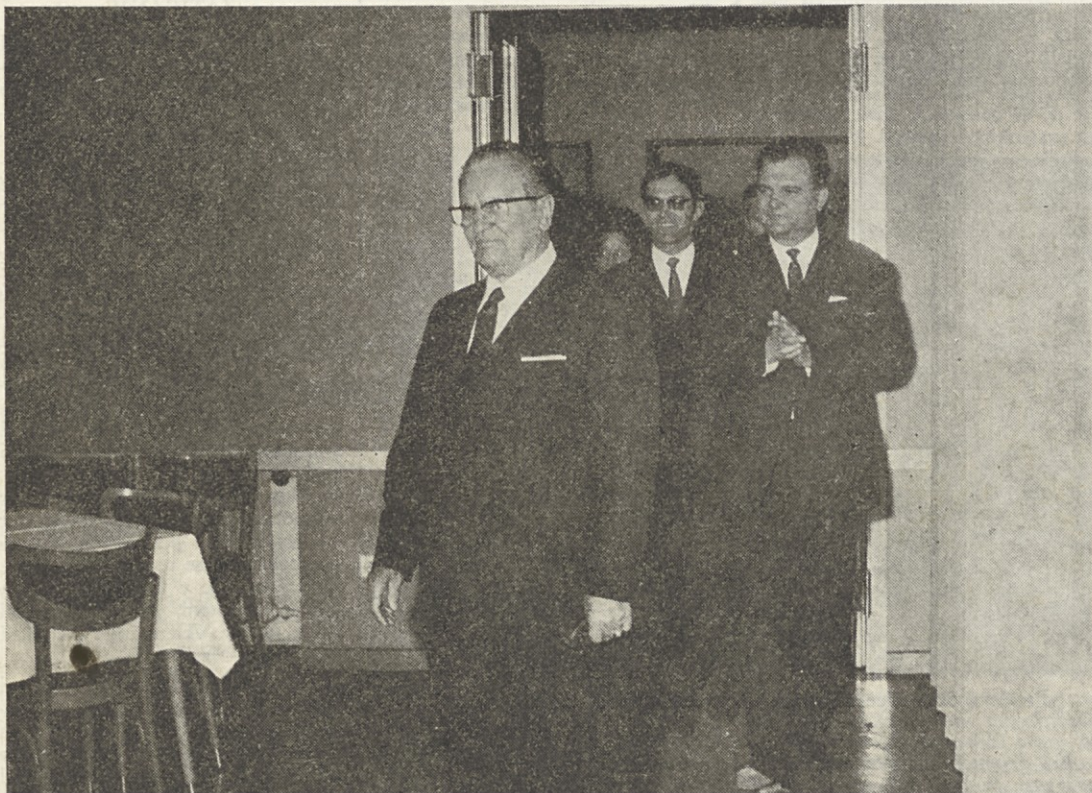
ruši vse to, kar ni samoupravljanje in neuvrčenost. Vse, kar smo dosegli v oboroženi vstaji, v socialistini izgradnji, v podiranju preprek na naši začrtani

In kaj pomeni, da smo si vsi edini. To je največja dediščina naše revolucije, vidna v vsakem delu naše lepe domovine. Kajti vse, kar smo zgradili, smo zgradili v edinstvu in vzajemnosti vseh naših ljudi.

S takšno močjo smo pod zastavo Titove Partije lahko razklenili okove preteklosti in zmogli v obdobju naše mladosti izgraditi takšno družbo, ki je v ne več kot 30 letih dosegla obdobje svoje zrelosti.

Pot do zrelosti pa ni bila posuta z rožami, ni bila pot, po kateri bi hodili gladko in vzravnano. Bilo je preprek, ni pa bilo dilem ali razmišljanja. Od vstaje, AVNOJ-a do današnjega časa, ko Ustava in Zakon o združenem delu predstavljata bistvo v življenju delavskega razreda kot njegovo največje orožje, smo dospeli do višin, s katerih nihče od nas ne bo nazaj, le naprej. Naše samoupravljanje je preraslo v takšno moč, ki garantira nadaljnje napredovanje, a že potrjena socialistična zavest delavskega razreda in delovnih ljudi izraža, da lahko z optimizmom gledamo na sprejetje zakona v življenje. In še nekaj je, kar hrabri. Partija je močnejša, kadrovska in organizacijsko, in kar je še najvažnejše, tudi akcijsko. Komunisti morajo kot avantgarda delavskega razreda v tem jubilejnem letu še bolj odločno, borbeno in do skrajnosti izvršiti naloge, ki jih

(Nadaljevanje na 6. strani)

Predsednik Tito nas je obiskal aprila 1969. leta

čelu naše edinstvene kolone, ki s čvrstimi koraki hiti v veliko bodočnost.

Titov prihod na čelo Partije pred štirimi desetletji predstav-

Pot od tega izvira do danes je narasla v nezadržno — močno, reko naroda, ki z odločnim »DA« sprejme vse, kar je Titovo in z složnim »NE« odvrže in

poti vse to je vezano na Titovo ime in je neločljivo od njegovega dela.

In naša moč je v našem edinstvu in naše edinstvo je Tito.

*Čestitamo za praznik dela 1. maj
Naj bodo plodni napori vseh delovnih ljudi
za stabilizacijo našega gospodarstva! Uredništvo*

Rogaški železničarji v boju za svoje socialne pravice med obema vojnama

RAZVOJ NAŠEGA ZDRAVILIŠČA JE BIL TESNO POVEZAN Z ROGAŠKO ŽELEZNICO. OBJAVLJAMO NEKAJ ZANIMIVOSTI PO PRIPOVEDOVANJU JURJA ČUJEŽA, NAJSTAREJŠEGA ŽIVEČEGA ŽELEZNIČARJA NA TEJ PROGI.

Rogaška proga je bila dograjena l. 1903. Z njo je dobilo naše cvetoče razvijajoče se zdravilišče prometno povezavo z zunanjim svetom, kjer je bila Rogaška Slatina dobro poznana.

Šmarski in rogaški dolini je prinesla še boljše pogoje za razvoj živinoreje, poljedelstva, vinogradništva, gozdarstva. Razvite so bile že steklarska (Straža), lesna industrija, industrija brusnih in mlinjskih kamnov. Pričeli so s povečanim izkoriščanjem premogovnikov, povečal se je izvoz mineralne vode, jajc in perutnine.

Do takrat je bila Rogaška Slatina povezana z južno železnico le po cesti do Poljčan. Proga je bila razvrščena med lokalne, ki jih je upravljala delniška družba. Dolžina proga od Grobelnega do Rogatca je znašala 28,8 km.

Polno veljavo je dobila l. 1930, ko je bila dograjena železniška povezava s Krapino. S tem se je zveza z Zagrebom skrajšala od 150 na 90 km. Tovornina za vagon mineralne vode pa se je znižala od 570 na 360 takratnih dinarjev. Tudi pritok turistov v Rogaško Slatino se je nenehno večal.

Ljudje ob progi so jo vzljubili, postala je njihova skupna skrb. Vlak je vlekel majhna lokomotiva (glej risbo). Vlakovi so rekli rojčeri ali po naše rogačani. Mladini je omogočal dnevni prevoz v celjske srednje šole, delavcem pa na delo v celjske tovarne.

O rogačanu so krožile izvirne anekdote. Povprašali so šmarskega Miheca, kmeta, ki je bil navajen le vprežne vožnje, kako je potoval z vlakom v Grobelno. »He-he«, je dejal, »vlak je sopihal po Halerjevem bregu navzgor. Glej ga hudič, vse njive, hiše in vinogradi in vse drugo pa je bežalo nazaj v Šmarje«.

Na Halerjevem bregu je imela železnica močan vzpon, več kot 25 %, mnogo ostrih ovinkov, ki so ovirali vožnjo. Ob dežju in jutranji rosi so bile tirnice spolzke in so se kolesa lokomotive nemočno sukala na mestu. Zato je kurjač s peskom, ki ga je pred lokomotivo nosil v košarasti posodi, posipaval tirnice, da bi vlak počasi napredoval.

»Glej ga, glej, kako je trmast! Kot moja prasica, ki noče hoditi, ko je ženemo k merjascu, če Mica pred njo ne škroboče s cekarjem koruze«, je dejal halerski kmet.

ŽELEZNIČARJI – PRVI PROLETARCI V TEJ DOLINI

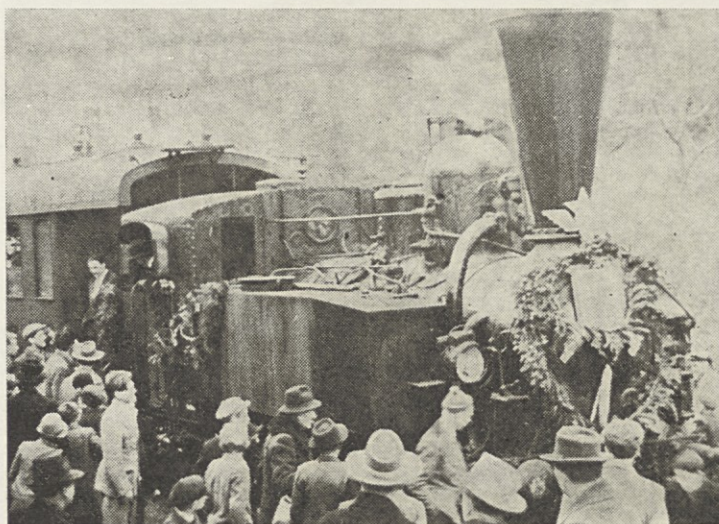
S progo so prišli železničarji. Ljudje so jih, oblečene v temne uniforme, spoštljivo opazovali. Bili so pravi delavci, brez premoženja, uprave so jih premeščale iz kraja v kraj, preživljali so se le z golo plačo. Imeli so dokaj dobro organizirano stanovanjsko združenje in bili ob njem zavzeto revolucionarni.

SOCIALNI POLOŽAJ

Pripovedoval mi je po spominih. Čeprav že pri 85. letih, se dokaj dobro spominja dogodkov med obema vojnama, ki so se dogajali v borbi za delavske pravice. Odlikovan je bil s kolajno zasluge za narod in spomenico kot eden najstarejših slovenskih železničarjev na rogaški progi. Zaposlil se je v Rogatcu že l. 1918, kmalu potem, ko se je vrnil s fronte. Pravi, da bi jo že kmalu potem tudi zapustil. Takole pripoveduje: »Januarja 1919. leta, ko sem peljal zadnji nočni vlak, je pričelo pod lokomotivico ropotati in jo močno premetavati. Močno sem zavrl in skočil v neznanost. Znašel sem se v ledeno mrzli vodi – poleg kolesa, ki se je odtrgalo zaradi zlomljene osi in nekaj trenutkov pred menoj prebilo led na vodi.

vso rogaško progo podružnico železničarske delavske organizacije. Bil sem njen predsednik že od leta 1919 do pred vojno. Vsako leto sem bil delegat na občnem zboru centrale. Mislim, da je bil v poslopiju delavske zbornice v Ljubljani. Enkrat sem bil tudi delegat na kongresu naše organizacije v Zagrebu.«

Vprašal sem ga po programu njihove organizacije. »Ne boš pravilno doumel, če ti ne opišem stanja in pogojev, pod katerimi smo delali. Nizke plače so komaj zadoščale za golo, skromno prehrano družine. Delovni čas, to je poglavje za sebe. Ob 2. zjutraj sem odšel na delo, vrnil pa sem se okoli 23. ure. Naslednji dan sem odšel na vožnjo ob 9. uri, da bi se ob 18. zopet vrnil. Takšen delavnik se je vrstil okoli 4 mesece, ko je bila v zdra-

Proslava 50-letnice železnice v Rogaški Slatini decembra 1953.

Ko danes primerjam življenjske razmere, še bolj doumevam, kako bedno je bilo takrat življenje delavca in zakaj so kapitalisti in njihov državni aparat tako nasilno dušili vsako gibanje delavcev za izboljšanje njihovih pičlo odmerjenih pravic. Govorili so o komunistični nevarnosti in o pokolih v sovjetski revoluciji, pri tem pa zamolčali resnico, da je ta nevarnost uperjena le proti kapitalistom in izkoriščevalcem delavcev. Kapitalistom je ustrežal le takšen delavec, ki je bil fizično zdrav in butast. Čim je zbolel, je bedno propadal, če pa je postajal razgledan, so ga lovili žandarji.«

Pred seboj je imel časopis. »Glej, mnogo pišejo o ustanovitvi Partije na Slovenskem v l. 1937. Železničarji smo imeli močno sindikalno organizacijo že takoj po prvi vojni. Vodili so jo komunisti, ilegalno pa še tudi potem, ko je kralj Aleksander uvedel vojaško diktaturo (l. 1929). V Rogatcu smo imeli za

vilišču sezona. Nadur nam sploh niso plačevali. Niso nam dajali službenih oblek, pa čeprav so bile določene s sporazumom. Pozimi smo bili bolj podobni šemam: dvoje hlač, dve suknjici, okoli ušes volnena krpa, namesto rokavic pa ponošene nogavice. Naša borba je bila uperjena proti Zvezi, t. j. desno usmerjenemu krilu organizacije in proti samovolji centralnih upravnih organov. Leta 1927 so nam odvzeli pravico do delovnih oblek. Draginja je nezadržno rasla, zniževali pa so nam plače za 10 – 15 %. Takrat je znašala urna mezda okoli 8 takratnih dinarjev. Odpravili so plačevanje državnih praznikov. Pričeli so uvajati brezplačne dopuste, tudi po 10 dni na mesec. Odpravljene so bile premije za štednjo z materialom. Vse to pa se je še poslabšalo, ko je nastajala velika svetovna kriza. Servisna popravila in pranje kotlov smo morali opravljati na prost dan za brezplačno. Brezplačno je bilo tudi delo za vožnjo

pri dodatni vleki težjih vlakov. Napredovanja v službi so bila zelo dvomljive vrednosti. Odvisna so bila od krotkosti delavca in od njegovega pihanja v rog vladajoče stranke. Topla malica, kopalnica, dopusti na morju, možnost izobraževanja, izdaten počitek med dvema »šihomama«, delovne obleke, bodi no, vse to so bile lepe pravljice, ki so jih duhovniki z drugačnimi prispodobami obljubljali vernikom »na onem svetu«. Rekli so: v ponižnosti do gospoda in v trpljenju na tem svetu si boš prislužil raj po smrti.«

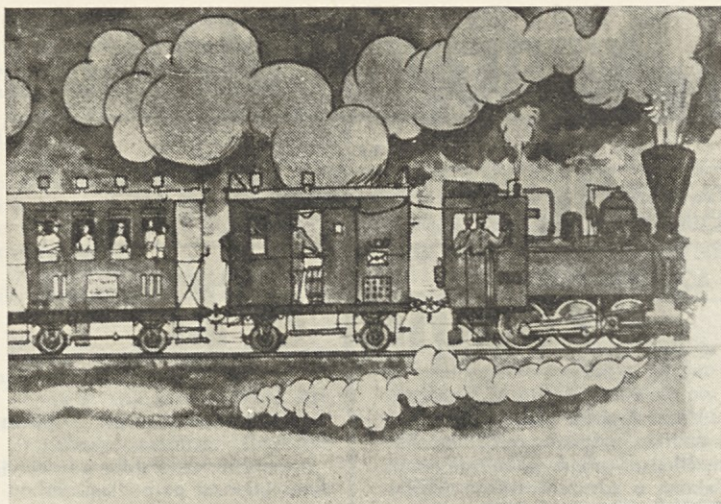
KRALJEVO DIKTATORSKO ZATIRANJE

»V mojem življenju so zavzeli posebno poglavje žandarji. Spremljali so me od rane mladosti. Ko smo se kot vajenci v Slovenski Bistrici zvrstili, so me prijeli, zaslišali in jih naložili na ta zadnjo. Ko sem bil tovarniški delavec v Gradcu, sem pristopil k socialistični stranki. Včasih smo se na plesu spoprijeli zaradi plesalk. Se bolj pa, ker so bili tekmeči pri nasproti politični stranki. Pretep, črepanje, buške in nato žandarji. »Einsperren«! (v zapor) je bilo povelje in že smo se znašli na državni košti. Mislim, da je bilo leta 1917. Dezeriral sem z italijanske fronte. Tri mesece sem bil doma in se skrival v čakanju na konec vojne. Skoraj vsak teden so me iskali žandarji. Spretno sem se jim izmikal. Ker vojne ni hotelo biti konec in ker so materi vzeli podporo za sinom-vojakom, sem se prostovoljno vrnil. Komaj sem se v Celju prijavil vojaškim oblastem, že so mi nadeli lisice in me vklenjenega odpeljali v zapore v Maribor.

Leta 1920 smo stavkali tudi mi rogaški železničarji. Stran od domov smo se skrivali, da bi nas žandarji ne prisiljevali k vožnji. Ko pa so jih polovili toliko, da je bil vlak pripravljen za vožnjo – zopet dva žandarja na lokomotivo, kjer sta z nabito puško in z nasajenim bajonetom ustrovala strojevodje med vožnjo.

Ob volitvah je bil rezultat na volišču slab za meščanske kandidate. Jaz sem bil določen za čuvarja skrinjice pri delavskih kandidatih. Na volilni dan pa sem moral pri vlakcu nujno zamenjati obolelega tovariša in nisem mogel opravljati zadane naloge na volišču. Naslednjega dne, ko smo pripeljali vlak, sta pristopila na kolovoz k lokomotivi dva žandarja in me pozvala v pisarno. Zasliševala sta me več kot eno uro o tem, kje imam protidržavne letake, s kom sem povezan, kdo je pomagal hujskati volilce itd. Doma mi je žena povedala, da so pred tem preiskali celo stanovanje.

Naša organizacija je bila marksistična. Na zbornici v Ljubljani je bil v predverju velik kip K. Marxa.

Poštni vlak Grobelno—Rogatec iz leta 1903 (ilustracija).

Člani smo dobivali žepne koledarčke, v katerih je bila na notranji strani velika slika K. Marxa. Nekega popoldneva sem poročal članom o sklepih občnega zbora. Pred kurilnico sta me pričakala žandarja in mi odvezla koledarček. Žandar je brskal po njem in postal pozoren na zapiske, da sem občnemu zboru poročal o različnih problemih članstva v podružnici: neurejen delovni čas, obolenja, neizplačevanje premij, nizke plače, o slabem tehničnem stanju lokomotiv, o šikaniranju višjih šefov, o izredno slabem stanovanjskem standardu (8 in 12 članske družine v dveh izbah) itd. Zopet spraševanje o tem, s kom sem se pogovarjal v Ljubljani, kaj smo razpravljali, kdo mi plačuje potne stroške in še o marsičem. Nazadnje mi je dal »očetovski« navet, naj pustim organizirano delo,

če hočem dobro svoji številni družini.

Nekega jutra sta nas zarana zbudila dva žandarja in en občinski odbornik. Takoj mi je bilo jasno, da bo zopet preiskava. Nobeden, razen žene, ni smel iz postelje. Žena pa je morala odpirati predale kjer sta prevračala vsako cunjo in iskala prepovedan material. Eden je celo večjo lutko, ki si jo je sešila hčerka za igračo raztrgal in izbrskal iz nje vso žagovino. Zapisnik in zopet »očetovski« navet, naj pustim funkcijo v dobro svoje družine. Kar planilo je iz mene in sem grozeče zavpil, da moja družina itak nima človeku dostojnega življenja ob takšnih pogojih. Dejal sem, da sem funkcionar legalne delavske organizacije. Naj iščejo raje pri onih, ki nam takò kradejo naše pravice.

Koliko smo opravili v obdobju januar–marec 1977

	1977	1976	Indeks
ZDRAVSTVO:			
Zdrav. pregledi	5.226	5.196	100
Kopeli	22.695	22.143	102
Postopki	7.388	7.384	100
HOTELI:			
Nočitve skupaj	41.387	38.387	107
Nočitve h. Donat	13.548	11.172	121
Nočitve ost. hot.	27.839	27.215	102
Nočitve dom. gostov.	26.544	24.402	108
Od tega na dr. str.	10.147	12.383	81
Nočitve tujih gostov	14.843	13.985	106
Število gostov skupaj	5.331	4.685	113
Število gostov h. Donat	2.220	1.706	130
Število gostov ost. hot.	3.111	2.979	104
Število dom. gostov	3.882	3.302	117
Od tega na dr. str.	550	696	79
Štev. tujih gostov	1.449	1.383	104
Od tega: Avstrija	948	896	105
Italija	209	156	133
Nemčija	219	265	82
ostali	73	66	110
NOČITVE PO NARODNOSTI:			
Avstrija	9.567	9.418	101
Italija	1.887	1.352	139
Nemčija	3.083	2.964	104
Ostali	306	251	121
RESTAVRACIJE:			
Iztržek hrane po naročilu	1.042.367,55	741.966,80	140
POLNILNICA:			
Polnitev min. vode in rin.	6.204.891	7.149.527	86
Prodaja min. vode in rin.	6.467.140	7.061.899	91
Donat	2.896.212	3.409.496	84
Tempel	3.533.488	3.614.078	97
Rinerji	37.440	38.325	97
Polnitev CO ₂	473.641	436.988	108
Prodaja CO ₂	478.793	439.779	108

EFS — Služba za ekonomsko propagando in raziskavo trga

Prišel sem sam reševati svoj stanovanjski problem. Ob eni plači, štirih šoloobveznih otrokih, nobene posojila, temu se po ljudsko pravi »vrvi okoli vratu«. Poznalo se je v loncu, čevlji in obleke so zginili iz seznamov nabav. Pričelo pa se je nekaj šušljati. Nekega popoldneva me je obiskal — tokrat le en žandar. Zopet prihuljeno spraševanje, od kje denar za hišo, ko plača ne zadošča niti za hrano in tako naprej. Ostro sem mu zabrusil, da pa le uvidi, da se s plačo ne da živeti, ker nas gulijo iz vseh strani. Porogljivo sem ga vprašal, če mu je sedaj bolj jasno, čemu moja funkcija v organizaciji in tako naprej. Na kraju mi je zmerno zapal, da me sumijo, da prejemam denar od komunistične stranke.

Zelo se je razvnel ob tem pripovedovanju. Obrnil sem pogovor na vprašanja o tem, če so člani bili delavni in povezani s svojo organizacijo. »Reči moram, da smo bili dokaj uspešni. Reševali smo konkretna vprašanja. V vrstah smo tudi imeli takšne, ki so se obračali k »zvezarjem« (šefom). Danes rečete takšnim oportunisti. Lažje so napredovali, bovljša delovna mesta in še kaj. Zelo nam je šel na roko tajnik na centrali J. Stanko. Marsikdaj nas je izmazal. Nekoč sem na sestanku v Ljubljani opozoril na težek primer socialnega značaja nekega progovnega delavca. Bil je odpuščen, bolan, imel je številno družino, ni imel zemlje. Dodal sem mnenje, da je odpustu botrovalo šikaniranje njegovega šefa. K besedi se je takoj prijavil naslednji diskutant iz uprave progovne sekcije v Celju. Bil je kratek in jedrat. S prstom je pokazal proti meni in izustil ob sodilno besedo: »Komunist, komunist je!« V tistih časih so to bile zelo težke besede. Čestokrat so pomenile grozljivo usodo z nedoglednim koncem.

Nekoč nam je odpovedal blagajnik, ker je bil premeščen na drugo progo. Nikakor nismo mogli imenovati drugega, tako da sem čelo mandatno dobo opravljal še to funkcijo.

Bili smo solidarni in si pomagali med seboj. Literatura o tem je bila prepovedana. Skrivni letaki so le napotovali na akcijo in na enotnost sil v akcijah.

Spominjam se prvomajskih praznikov, ko zunanje manifestacije še niso bile prepovedane. Starejši otroci ste šli v gozd po bršljan, ozelenele bukove veje, iz blagajne pa smo kupili živopisane trake. Žene in otroci so iz tega spletli vence in na predvečer smo okinčali lokomotive, vagon, perone, da je bilo veselje. Vse je bilo tako neprisiljeno in samo ob sebi umevno. Danes pa tolikšne seje, objave, odbori za proslavo, pa se nekateri tako mlačno vedejo do tega. Pravica do dela, zaslužek, šolanje, standard — vse je kot na pladnju. Vse je napisano in uzakonjeno. Nobenemu se ni treba za ničesar več boriti. Ni lepo, da tako počenajo s tem praznikom v svobodi. Spominjam se nekega 1. maja, ko je bilo praznovanje strogo prepovedano. Na postajo je prišel skromno oblečen mož in je bil vinjen. Podal se je proti vlaku in zaklical v hrvaščini živeli prvi maj in še nekaj nerazumljivih besed. Že naslednji hip sta ga uklenila žandarja in odvedla.

TESNOBNI SPOMINI

»Malo tesnobni so spomini na mnoge sotovariše, ki so pri rogaški železnici izgubili življenje, bili po-

Ustanovni kongres KPS

V teh dneh, natančneje 16. aprila, praznujemo pomembno obletnico ustanovitve Komunistične partije Slovenije oz. njene prvega kongresa. Prvi kongres je bil v Barličevi hiši na Čebinah v zasavskem revirju. Kongresa so se udeležili najbolj predani in zvesti ljudje komunistične partije, znani revolucionarji in voditelji delavskega razreda. Na kongresu KPS so bila objavljena stališča do KPJ in proletarskega internacionalizma, ki so bila vnesena v kongresni dokument. Po teh stališčih se še danes odvija delo partije.

V letu 1937 je prišlo v KPS do reorganizacije. Prav na prvem kongresu so bile zahtevane jasne poti dela KPS in njene povezovanja s KPJ. KP kot taka naj bi povezovala v kratkem času delavstvo in mu vsestransko pomagala, kajti vsi vemo, da se je takrat že pričel razširjati nacizem, razmere v bivši Jugoslaviji pa so bile skoraj nemogoče. Leta 1941 se je pod vodstvom KPJ in KPS pričela organizacija splošnega ljudskega odpora in priprava za osvoboditev dežele tujega in domačega sovražnika.

Naj končam to pisanje s pozdravnimi besedami in geslom, ki je bilo izgovorjeno na ustanovnem kongresu KPS: »Naj živi komunistična internacionala, generalni štab svetovnega proletariata, vodnik in naš zaščitnik vseh zatiranih, smeli glasnik antifašistične borbe«.

STANE PERC

habljeni, odšli v predčasni invalidski pokoj ali pa so umrli. Glej, Kešarja so pri premiku stisnili odbijajući, Zajkota je stisnil vagon ob skladiščno ramo, Marla je pokončala huda želodčna razjeda, Koserniku je kolo odrezalo roko, neke mu kurjaču je brzg pare izkazil obraz, Slanca in Oprešnika so pokončale letalske bombe. Večina jih je bila mnogo mlajših od mene, pa so že davno pod rušo.

Pod kolesi moje lokomotive so končali svoje življenje samomorilci, prevrgli smo mnogokateri kmečki voz pa tudi avte, povozili govejo živino, neprevidni potniki so padali med vožnjo pod kolesa vagonov in tako še več tega. Meni so že pred 45 leti odrezali več kot polovico želodca. Če vse to seštevam, se mi zdi, da mi je bilo do sedanjih mojih 85 let lep kos življenja podarjen.

(Nadaljevanje na 6. strani)

Vprašanja naše telefonije

Za turistični kraj ima njegova povezava z zunanjim svetom velik pomen. Številni gostje nam telefonirajo iz različnih delov sveta, ko povprašujejo o pogojih bivanja pri nas. Opravimo na tisoče pogovorov, ko urejamo razne dogovore z našimi poslovnimi partnerji. Na tisoče pogovorov opravijo naši gostje navzven in prav tako njih svojci, ko jih kličejo.

Naše naprave so neprimerne. Zato je kvaliteta telefonskih pogovorov pomanjkljiva. Ni mogoče tekoče vzpostavljati telefonskih zvez, zamujamo čas, zapravljamo denar. Vse našete težave nas postavljajo v tisto vrsto, ki ne služi dobremu slovesu našega kraja. To so objektivne težave. Oglejmo si še one druge.

KJE SE ZAPLETA?

Delavci v telefonskih centralah upravičeno kritizirajo. Posredi sta čas in denar. Zakaj? Naš delavec v pisarni naroči zunanjo telefonsko številko. »Nujno je, zelo se mudi«, hlastno naroči telefonistu. Ko je zveza vzpostavljena pa čestokrat ni naročnika v pisarni. Impulzi pa tečejo in bremene izdatke. Ko se naročnik vrne, prične zmerjati telefonista, češ da ne zna vzpostavljati zvez. Telefonisti poznajo v tej praksi vedno nekaj istih oseb, ki to počno že nekaj let zaporedoma. Ker ni opredeljene osebne materialne odgovornosti, gredo stroški v breme delovne organizacije.

Pri nas lahko naroči telefonski pogovor vsak delavec v pisarni in lahko telefonira kamorkoli. To so zelo široka pooblastila, ki se močno izkoriščajo.

KDAJ POSTANE NUJNOST ZLO?

Uporabniki telefonskih aparatov, ki so zvezani preko trojke, lahko telefonirajo po vsej ljubi domovini, pa jim nihče ne more dokazati, da so govorili, s kom so govorili, čas tra-

janja pogovora itd. Mnogokrat opravljajo pogovore za povsem osebne potrebe in jih tudi ne plačajo. Ko se telefonist vključi v linijo, vse to zanesljivo ugotovi. Slišijo se stavki: »Tako mi pošljite na parcelo kamion opeke«, ali pa »veš, v soboto pridem prav gotovo«, tudi nekaj romantike »pričakujem te in prejmi poljub do svidenja...« itd. itd.

Ko pa jih telefonist pobara za plačilo, pride največkrat do jeznih pogovornih scen in smešno naivnih opravičil češ »saj sem govoril (a) službeno«. Telefonisti vodijo precej obsežno črno listo o teh delavcih.

NEGATIVNI REZULTATI TAKSNEGA NAZIRANJA

Lani smo plačali za telefonske pogovore 668.294,15 dinarjev. Denimo, da je le za 20 % »črnih pogovorov«. Če bi 10 let prihranjevali tolikšen znesek, bi bili že zelo blizu nabavnim izdatkom za novo telefonsko centralo, ki je zaradi pomanjkanja denarja ne moremo nabaviti.

Izkoriščanje službenega telefona za neplačane zasebne pogovore pomaga ustvarjati določeno diferenciacijo, saj to izkoriščajo le delavci v pisarnih.

Vsak lokalni pogovor stane 2 dinarja. Če jih je le 30 na dan, znese to na leto okoli dva milijona st. dinarjev. Če bi naši delavci v pisarnah sprevideli, da se da mnogo dragih telefonskih pogovorov enakovredno zamenjati za pismo in znamko za 1,80 din, bi nam dodatno ostalo nekaj milijonov dinarjev več v ostanku dohodka.

Ogrevam se za režim popolne kontrole nad pogovori iz našega omrežja. Prav tako tudi za prepoved telefoniranja za privatne namene. Ugodnosti tega so na voljo le manjšemu delu naših delavcev. Večina jih mora telefonirati iz javnih govorilnic.

Ali smo voljni sprejeti takšno samoupravno rešitev tega problema?

Sč.

Program dela za uresničevanje zakona o ZD

V marčevi številki Vrelcev smo v kratkem zapisu podali temeljne značilnosti programa uresničevanja Zakona o združenem delu (ZZD). Zapisali smo, da bo s programom treba predvideti oziroma določiti vrsto in vsebino posameznih aktivnosti, kako jih bomo izvrševali in kdo bodo njihovi nosilci.

Namen današnjega sestavka je prikazati, kako naj bi ta program izgledal, da bi bilo v njem zajeto čimveč tega, kar vanj sodi. Avtor tega sestavka se zaveda, da samo formalno-pravni pristop, ki je sicer potreben, ne bi zadoščal, če program ne bi nakazoval vsebinske usmeritve usklajevanja družbeno-ekonomskih odnosov, organiziranosti združenega dela in samoupravnih splošni aktov z določili zakona. Zato pričujočega vzorca sklepa o sprejemu programa ni imeti za dorečnega; je namreč le poizkus približati obravnavano gradivo vsem, ki morajo pri njegovem nastajanju sodelovati oziroma pripomoček za določitev njegovih izhodišč. Organi, službe in organizacije v TOZD in DO, omenjene v marčevih Vrelcih, bodo na podlagi tega vzorca lažje modificirali obliko in vsebino programa, skladno s svojimi potrebami in posebnostmi.

Vprašanje, ali je prav, da vzorec programa objavimo v Vrelcih, je utemeljeno, odgovor pa je, da je prav zato, ker Vrelci pridejo v roke vsakega delavca, tudi utemeljeno pričakovati tvorbo sodelovanja čim večjega števila delavcev. Glede na to, kar je bilo o obliki, vsebini in postopku napisanega, bi program lahko izgledal takole:

Na podlagi 660. člena ZZD,
..... člena statuta TOZD.....

....., pobud in mnenj
družbenopolitičnih organizacij in
delavcev, je delavski svet TOZD

na svoji seji dne
sprejel naslednji

PROGRAM O URESNIČEVANJU ZAKONA O ZDRUŽENEM DELU

1.

Opraviti je treba te-le naloge:

a) Z analizo ugotoviti:

- stanje obstoječih družbeno-ekonomskih odnosov,
- samoupravne organiziranosti združenega dela in
- samoupravnih splošnih aktov.

b) Na podlagi analize določil aktivnosti pri urejanju dohodkovnih odnosov, planiranja, samoupravnega organiziranja združenega dela, uresničevanja samoupravljanja in samoupravnih splošnih aktov.

c) Pri določanju aktivnosti pod b) zlasti:

- urediti pridobivanje dohodka s prodajo proizvodov in storitev na podlagi združenega dela in

sredstev kot delež pri skupnem prihodku oziroma dohodku,

- pridobivanje dohodka za delovno skupnost na podlagi svobodne menjave dela,
- razporejanje dohodka,
- razporejanje čistega dohodka,
- delitev sredstev za osebne dohodke;
- določiti način sestavljanja, obravnavanja in sprejemanja plana;
- izoblikovati in obrazložiti morebitne predloge za konstituiranje nove TOZD;
- uskladiti delovna razmerja z ZZD in republiškim Zakonom o delovnih razmerjih, ki bo še izšel;
- določiti način uresničevanja samoupravljanja, da bo v skladu z ZZD (odločanje delavcev, organi upravljanja, samoupravna delavska kontrola, obveščanje);
- ugotoviti na podlagi prejšnjih aktivnosti, v čem se kažejo problemi pri uporabi obstoječih samoupravnih aktov, kje in kakšni so vzroki zanje in kakšne so posledice, kaj je treba spremeniti in dopolniti, da bo v skladu z ZZD.

d) Sporočiti delavcem rezultate analize in vsebino posameznih aktivnosti.

2.

Za izvršitev nalog iz prejšnje točke je treba:

a) v komisijo za analizo imenovati zadostno število članov, da bo po potrebi lahko delala v skupinah, od katerih bo vsaka obdelala svoje področje;

b) izdelati teze za nove ter spremenjene obstoječe samoupravne splošne akte, pridobiti soglasje delavskega sveta za predlagane teze, po soglasju pa pripraviti osnutke, in sicer za:

- Samoupravni sporazum o združevanju dela delavcev v TOZD,
- Statut,
- Samoupravni sporazum o medsebojnih razmerjih pri ustvarjanju skupnega prihodka oziroma skupnega dohodka,
- Samoupravni sporazum o osnoveh plana TOZD in smernicah za plan delovne organizacije,
- Pravilnik o delovnih razmerjih,
- Pravilnik o odgovornostih delavcev,
- Pravilnik o osnovah in merilih za razporejanje in delitev osebnih dohodkov,
- Pravilnik o varstvu pri delu,
- Pravilnik o sistemizaciji in analitični oceni delovnih opravil,
- Pravilnik o volitvah samoupravnih organov,
- Pravilnik o ljudski obrambi in družbeni samozasčiti,
- Pravilnik o delu samoupravne delavske kontrole,
- druge splošne akte po potrebi.

3.

Izvršitev nalog in opravil iz 1. in 2. točke opravijo:

a) analize komisija, ki jo imenuje delavski svet, s sodelovanjem poslovnega organa in strokovnih služb,

b) objavo rezultatov analiz organa pod a),

c) izdelavo tez samoupravnih splošnih aktov posebna komisija, ki jo imenuje delavski svet, ob strokovnem vodstvu in pomoči strokovnih služb,

d) izdelavo osnutkov samoupravnih splošnih aktov organi pod c).

4.

Roki za izvršitev posameznih nalog so naslednji:

a) imenovanje komisij takoj, analiza do

b) seznanitev delavcev o rezultatih takoj po zaključku analize,

c) izdelava tez samoupravnih splošnih aktov do

d) izdelava osnutkov samoupravnih splošnih aktov do

a) sprejemanje samoupravnih splošnih aktov do

5.

Ta program je treba uskladiti s programom, ki bo sprejet za delovno organizacijo in sicer v roku 30 dni po sprejemu programa delovne organizacije.

Predsednik DS

Podobno kot v temeljni organizaciji je tudi v delovni organizaciji treba program sprejeti. Tako bo glede samoupravnih splošnih aktov na ravni delovne organizacije treba uskladiti obstoječe in sprejeti nove. Obstoječi Samoupravni sporazum o združitvi TOZD v DO bo treba dopolniti z novimi poglavji o načinu razporejanja in izkazovanja skupnega prihodka, o skupnih osnovah in merilih za urejanje delovnih razmerij, o sestavi delegatskega organa, o interni banki ali o pooblastilu posebne finančne službe in drugo. Na novo bo treba sprejeti Samoupravni sporazum o osnovah plana delovne organizacije, Samoupravni sporazum o skupnih osnovah in merilih za razporejanje čistega dohodka in delitev osebnih dohodkov, Samoupravni sporazum o medsebojnih razmerjih pri ustvarjanju skupnega prihodka, Samoupravni sporazum o ljudski obrambi in družbeni samozasčiti, Pravilnik o volitvah samoupravnih organov in še kaj.

K. V.

Neslavno prvenstvo

NA SEJI ZBOROV DELEGATOV SOB ŠMARJE PRI JELŠAH, KI JE BILA FEBRUARJA LETOS, JE PREDSEDNIK OBČINSKEGA SODIŠČA PODAL ZELO IZČRPNO POROČILO O URESNIČEVANJU USTAVNE PREOBRAZBE SODSTVA V OBČINI IN O DELU OBČINSKEGA SODIŠČA ŠMARJE PRI JELŠAH ZA OBDOBJE 1975-1976

V poglavju kazenskega sodstva je rečeno, da je sodišče iz splošno družbenih interesov posvečalo posebno pozornost gospodarskemu kriminalu in pa kaznivim dejanjem, storjenim na škodo družbenega premoženja.

V letu 1975 je pripadlo sodišču 8 zadev gospodarskega kriminala. V glavnem so bila storjena kazniva dejanja poneverb (čl. 322/1 KZ), kazniva dejanja nevestnega poslovanja (213 čl. KZ) in zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic iz koristoljubnosti (314 a KZ).

Največ teh kaznivih dejanj je bilo storjenih v Zdravilišču Rogaska Slatina in so jih bili osumljeni delavci, poneverjeni zneski pa so znašali od 3.500,- do 7.000,- dinarjev.

Ta ugotovitev ne bi smela kar tako proklamativno mimo naših družbenopolitičnih in samoupravnih organov. Očitek je težak, toda resničen. Zahteva akcijo kakovostnih, nadzornih in disciplinskih organov za ugotovitev vzrokov za družbeno škodljivo početje nekaterih naših delavcev, katerim smo zaupali ravnanje s premoženjem.

Poročilo navaja na zaključek, da je treba varstvu družbenega premoženja posvetiti več skrbi. Zlasti še v tistih delovnih organizacijah, kjer so že na značaj njihovega dela ustvarjene objektivne možnosti za izvrševanje takšnih poneverb, tatvin itd. V nekaterih primerih je bilo v postopku ugotovljeno, da je bilo nekaterim novo sprejetim delavcem zaupano razpolaganje z družbenim premoženjem, pa čeprav so bili že po-

prej kaznovani zaradi podobnih kaznivih dejanj. Takih primerov je bilo nekaj v Zdravilišču.

Ti primeri kažejo, da je bilo posvečeno premalo pozornosti preverjanju moralnih kvalitete navedenih oseb, ko jim je bilo zaupano tako delo.

Značaj in zahteve na številnih delovnih mestih v naših TOZD to možnost v celoti podpirajo. Sem spadajo sprejemanje in odajanje blaga, sprejemanje plačil za konzumacije v gostinskih obratih, v portirnicah za nočnine in telefonske pogovore, izstavljanje krivih obračunov, ponarejanje podatkov na javnih listinah itd. Tu navajam le takšne primere, ki so bili predmet postopkov za ugotovitev.

Na videz manj pomembni, toda številnejši so takšni primeri, ki jih ugotavlja naša kontrolna služba in jih ureja neposredno s storilci. Dostikrat imajo povsem malenkostni značaj, ki pa sčasoma preraste v kriminal.

Najpogostejši so takšni primeri, ko se naročniku zaračuna višja konzumacija kot pa je bila opravljena. Ali pa, ko zadoženi točilci pijačo »vtrihotapijo« med prodajo pijače, ki so jo nabavili zunaj v svoji režiji in jo nato prodajajo z zaslužkom v naših točilnicah za »svoj račun«. Naročeno hrano skušajo (nemalokrat uspešno) »pretihotapiti« mimo kuhinjske evidencičarke. Iztržek za to ostane seveda v žepu natakara (-ice). Iztržek za prenočevanja gosta, ki je zarana odpotoval, ni izkazan v raportni listini pa ostane v žepu storilca.

V obračunih iztržkov za hrano in pijače kar mrgoli računskih napak. Napake gredo pretežno v prid obračunavalca. Čudno je, da ne postane ob tem pozoren, ker mu preostajajo nenormalno visoki zneski iz dnevnega izkupička.

V obračune, s katerimi se poračuna poraba materiala (vgradnja, predelava itd.), se vnašajo komadi, kilogrami, metri, litri itd., ki niso bili porabljeni v naših obratih. Papir vse prenese, nepopustljiv pa je strošek in manjši ostanek dohodka. Poneverbe se zgodijo še na drugih področjih. Telefoniranje za privatne namene iz našega omrežja, neopravljen toda obračunan čas na službenem potovanju, neprevoženi ali pa nepotrežno prevoženi in zaračunani kilometri z lastnim avtom itd.

Tu smo ponovno pri izhodišču. Prilika dela tatu. Iz malega raste veliko. Pomanjkljiv nadzor, odsotnost učinkovite delavske kontrole, kadrovanje itd. Pooblašeni delavci neradi pišejo ovadbe zoper storilce. Disciplinske komisije se nerade odločajo za izrek eksemplarnih kazni. Kaznovalna politika ni prilagojena stopnji družbene nevarnosti, ni pravilno ovrednoten učinek generalne prevencije. Vse to so materiali za seje naših družbenopolitičnih organizacij. V prid bi bilo potencialnim storilcem, storilec izvršenih dejanj in družbenemu premoženju.

Se danes ima polno veljavo pogovor, ki pravi, da od ukradenega jabolka do večal ni dolga pot.

Sč.

Nepotreben madež

Naš gost H. A. iz Berlina, nam je pisal obširno pismo o nevednosti, ki jih je imel med bivanjem v H. Donat v februarju letos.

Osvetlil bom le najpomembnejše kritične pripombe. Godba in obiskovalci v kavarni Park so motili nočni mir do 1 ure ponoči.

Hotel je vzorno grajen in opremljen. Nekateri delavci v njem s svojim delom ne opravičujejo slovesa in njegove kategorije.

V sobah pa, ki leže proti hribu Janina, je nočni mir moten vsled motornih vozil že od 05. ure pa vse do 22. ure.

Pri zajtrku je bilo treba čakati na postrežbo po pol ure in tudi več. Postrežen je bil z jedili, ki so v odločnem nasprotju z dieto v njegovem programu. Natakara pa, ali ni dal nobenega pojasnila, ali je zmaheval z rameni, ali pa se je posmehtil v obraz. Pogrešal je nadzor nad organizacijo strežbe. V kopališču so ga motili številni otroci, ki so se preživljali kopali. Škoda, da se ta-

ko veličasten hotel tako neodgovorno upravlja po slabo zainteresiranem osebju.

Nasprotni dokaz v najboljšem pomenu besede pa nudi Terapija s svojimi delavci. Zares ne dajejo najmanjšega povoda za kritiko. Tam je pacient z vso pozornostjo postrežen.

Sploh ni bil zadovoljen. Opozarja nas na kritične napake v želji, da bi bili bodoči gostje bolj zadovoljni.

(Na sestanku z delavci hotela Donat smo pismo podrobno obravnavali. Kritiko so objektivno sprejeli. Povedali pa so nekaj kritičnih pripomb na ureditev zajtrkovalnice, ki ne ustreza povsem, pa tudi na račun gostov, da včasih zelo kategorično sami zahtevajo jedila, ki niso v skladu z njihovim dietnim predpisom).

Želeli bi, da bi vsi delavci ravnali pri delu tako, da bodo usluge hotela predmet pohval in ne škodljive kritike

Sč.

Konus in Jelša dopolnjujeta zdraviliško turistično ponudbo

Ob južnem delu hotela Donat sta uredili imenovani delovni organizaciji svoji prodajalni. Opremljeni sta z luksuzno opremo in z mnogo smisla, tako da ju lahko postavimo v isto vrsto z njunimi vrstniki v vsakem veličastnem cityju. Obenem pa služita kot svojstvena atrakcija v tem delu zdraviliškega parka.

Tovariša LEON BUDNA, vodja TOZD blagovne hiše pri KONUS, Slovenske Konjice, nam je rekel: »Z zadovoljstvom smo sprejeli ponudbo za odprtje poslovalnice pri vas. Želeli smo, da naše krzneno in usnjeno konfekcijo približimo turistom in prebivalcem tega kraja. Poslujemo že od aprila lani in skrbno spremljamo zahteve in želje kupcev po tem blagu. Pridobili smo si njihovo zaupanje. Na to kažejo prodajni rezultati, s katerimi smo zadovoljni. Prodajamo tudi na potrošniški kredit. Z veseljem pričakujemo kupce in radi bomo ustregli njihovim željam.«

VAROVIČ JULIJANA, poslovodkinja prodajalne TURIST, ki je v sestavu trgov. podjetja JELŠA, Šmarje pri Jelšah, meni, ker obratujejo šele nekaj mesecev, še ne morejo govoriti o rezultatih. Ogledali pa smo si bogato izbiro spominkov, nakita, embalaranih pijač, luksuznega stekla in smo se prepričali, da pri JELŠI dobro vedo, kaj turisti žele in potrebujejo.

Obema želimo mnogo poslovnih uspehov v zadovoljstvo naših obiskovalcev in drugih kupcev.

Sč.

Poročilo uredniškega odbora o delu v letu 1976

Poročilo je za izdajateljski svet. Zastavljeno programsko zasnovano za 1. 1976 je uresničeval uredniški odbor. Zasedal je konec vsakega meseca, ko je določal vsebino naslednje številke in avtorje člankov.

Število avtorjev se ni bistveno spremenilo. Prevladuje še vedno stalna glavnina dopisniškega kadra, ki s svojimi članki polni stolpce glasila. To delo sloni na 8–10 piscih.

Glasilo izhaja v pogojih, ki so značilni za mesečna delavska glasila. Glavne značilnosti tega so: neaktualnost objavljenega gradiva zaradi časovne odmaknjenosti, že omenjeno pomanjkanje večjega števila dopisnikov in slaba odmevnost na objavljene članke.

Poleg tega ugotavljamo, da dobršen del delavcev ne čita obvestil, potem pa v isti sapi zatrjujejo, da o stvareh niso bili informirani. Dokazano je, da gre za vsebine, ki so bile objavljene v prejšnji številki.

Informacije morajo komunicirati v obeh smereh, t. j. od oddajalca informacij pa do prejemnika. Poenostavljeno rečeno, denimo, od delavskega sveta do delavca in nazaj. Vlogi prejemnika in oddajnika informacije se lahko med seboj zamenjajeta. Tako krožča obvestila in sklepi omogočajo bolj obogaten in vsestransko premišljen in dopolnjen sklep. Izvrševalci ga bodo osvojili in izvrševali, ker bo plod hotenja velike večine. Z obveščanjem in komuniciranjem obvestil se odločujoče izvršuje diktatura proletariata v prehodnem obdobju, t. j. v samoupravnem socializmu.

Neodmevnost na objavljene informacije lahko pripisujemo bodisi nezainteresiranosti, bodisi neobvladani tematiki (strokovnost, tehnologija, ekonomika itd.), morebiti pa tudi pasivizaciji. Slednja bi bila nevarna, če bi jo povzročale administrativne strukture ali pa samoupravni organi s tem, da ne bi upoštevali povratnih informacij, ki bi jih dali delavci.

Najsi bo vzrok tu ali tam, več skrbi in akcij naj sprožijo naše družbenopolitične organizacije.

Od sprejete vsebinske zasnove, ki smo jo prijavi pri republiškem sekretariatu za informacije se ne bomo oddaljili.

Naše delavce bomo obveščali o delu naših samoupravnih organov, o rezultatih poslovanja, o dobrih in negativnih pojavih itd.

V 1. 1976 je glasilo izšlo za vsak mesec. Ena številka je bila dvojna.

Vsebina je bila naslednja:

o delu in o sklepih samoupravnih organov 15 člankov,

o ekonomiki in o delovnem pravu — 16 člankov,

o delovnih pogojih in o zaščiti dela — 3 članki,

o krajevni problematiki — 9 člankov,

o organizacijskih vprašanjih — 11 člankov,

o ekonomiki upravljanja — 6 člankov,

o socialnih in stanovanjskih vprašanjih — 6 člankov,

o delu družbenopolitičnih organizacij — 8 člankov,

poljudno izobraževalne teme — 18 člankov,

statistični podatki — 6 člankov.

Poleg tega smo objavili še nekaj leposlovnih in zabavnih člankov v stalnih rubrikah.

Avtorji člankov pa so se takele razvrstili:

Sč (Stane Čujež) 31 člankov, AT (Anton Tepeš) 17, VK (Vlado Kern) 10, KT (Kitak Tončka) 9, HA (Halužan Anica) 6, PS (Perc Stane) 5, BK (Božo Kolar) 4, Č. V. (Čoh Vlado) 3, PF (Plohl Franc) 3, LM (Lojze Metelko) 3, MB (Mira But) 3. (Navedeni so le pisci, ki so napisali lani vsaj tri izvirne članke).

Na tem mestu izrekam posebno zahvalo vsem dopisnikom. Nekateri med njimi so bili steber objektivnega in popolnega obveščanja.

Jubilej naših zmag

(Nadaljevanje s 1. strani)

pred njih postavljata Partija in Tito.

Naloga slehernega delovnega človeka v tem letu rdečega jubileja je, da nadaljujemo izgradnjo vseljudske obrambe in družbene samozščite. To bo še ena potrditev privrženosti Titovi marksistični viziji, da je vsak državljani vojak in vsak vojak državljani. Poleg takih priprav pa bo naša država še nadalje velik borec za mir in enakopravnost v svetu in gonilna sila milijonom potlačenih in onim, ki se po vsem svetu borijo za svoje prave

vice. Svetu je namreč znano, kako velika je zgodovinska misija Tita, da na tej vedno nemirni zemeljski obli končno zavladajo mir in pravica.

Svet priznava to veliko Titovo vlogo, saj to najlepše ponazarja priznanje, s katerim je določeno, da se bo pri nas v juniju odvijala Konferenca o evropski varnosti.

In za vse to smo ponosni na našega dragega voditelja in učitelja tov. Tita, ponosni, da bo letošnje leto rdečega jubileja praznik vseh naših zmag.

K. B.

Rogaški železarji v boju za svoje socialne pravice med obema vojnama

(Nadaljevanje s 3. strani)

VEDREJŠI SPOMINI

Pa pustiva to. Povej mi še, kaj pa te je tako privezalo na železnico ob vseh teh težavah.

»Ne vem prav. Bilo je več tega, najbolj pa pristno tovarištvo, ki je vladalo med nami. Vesel sem bil vas zdravih otrok. Dekleta so se dobro učile, ti pa, vsaj spočetka, nisi bil preveč zagnan pri šolanju. Bolj ti je šel nogomet po glavi. Po osvoboditvi sem bil izvoljen za predsednika sindikalne podružnice in ostal vse do upokojitve.

Imel sem tudi nekaj komičnih dogodkov. Več let sva skupaj vozila z nekim strojevodjem, ki ga je rad dal na zob. Nekoč je bil močno nadevan. Ko sva peljala težek vlak od Šentvida proti Šmarju, je na vrhu klanca nenadoma odprl parni vzvod na polno in vlak je začel dirjati po strmini navzdol. Zavpil sem nanj in takoj skočil k vzvodu, da bi ga zaprl. Ker se mi je s silo uprl, sem ga tako močno udaril, da se je zgrudil, jaz pa sem nato umiril lokomotivo. Lahko bi se že na prvem ovinku končalo s katastrofo.

Ob neki drugi priložnosti je med vožnjo zaspal. Ko sem ga poklical, se je zbudil, zaprl parni vzvod in pričel močno zavirati, tako da se je vlak malone ustavil. Zopet sem moral s silo posredovati, on pa mi je hlastno zatrjeval, da ne voziva v pravo smer, pač pa proti Mariboru in ne proti Rogatcu. Drugo jutro sva na zaslišanju v prometni pisarni oba vneto dopovedovala, kako bi skoraj povozila kravo, ki da je bila na progi.

Nekoč mi je rekel: »Jura, veš, kar sam pelji do Mestinja. Imam obisk v vlakcu, in se pomenljivo posmihal. Nič ni zaleglo moje upiranje in že je odšel. Sam sem vozil in kuril do Mestinja, ko se je vrnil. V vagonu je imel ljubezenski zmenek.

Nekega vročega julijskega dne sva peljala prvi vlak iz Grobelnega proti Šmarju. Vlak ni bil nič hitrejši od drugih. Pridevek »brzi« je dobil, ker je imel dva pulmana, enega iz Dunaja enega pa iz Budimpešte, polna gostov za zdravilišče. Oba s strojevodjo sva ugotovila v razdalji okoli 150 metrov, da kret-

nica ni pravilno postavljena. Sledilo bi iztirjenje, morda bi se vlak celo prevrnil, ali pa bi se z vso močjo zaletel v vlak, ki je stal na stranskem tiru. S skrajnim naporom sva ga uspela zaustaviti. Za takšna dejanja so bile obljubljeni nagrade do 500 takratnih dinarjev (več kot pol slabše plače). Hudo pa bi bil kaznovan kretničar. Složno s šefom postaje smo primer zamolčali. Ni bilo nagrad pa tudi kretničar ni bil odpuščen.

Sklenila sva pogovor. Spomnil sem se na misel nekega našega voditelja, ki je rekel, da nas bo spoznavanje zgodovine o porajanju delavske oblasti še bolj utrdilo pri njeni dejanski izgradnji.

Sč.

HUMOR

STROGI ŠEF

Od danes naprej nobene alkohola več med službo. No, kadar zelo delate, ne oporekam kakšen literček posamezniku.

MOLITEV

Priletna Micka kleči v cerkvi in moli: »Ljubi sveti Anton, nič te ne prosim za sebe. Le moji zeta.«

NAVDUŠENJE

»Sem slišal, da so ti poslušalci po končanem govoru cvetje metali na oder?«

»Je res,« pravi govornik, »le škoda, ker je bilo cvetje z lončki vred.«

BUMERANG

»Če vidim kakšen bedast obraz, se moram ves čas krčevito smejati.«

»To pa je res huda nadloga. Saj se prav gotovo ne morete sami niti obriti.«

Rak ni nepremagljiv - boj proti raku!

DANES OBJAVLJAMO ČLANEK RAK DEBELEGA ČREVEESA IN DANKE, KI GA JE NAPPISAL DOC. DR. FRANC LUKIČ, SPECIALIST KIRURG

Najbolj zanesljivo je še vedno kirurško zdravljenje

Debelo črevo in danka predstavljata približno 150 cm zadnjega dela prebavnega sistema. Poleg naštetih, za prehrano važnih opravi, oblikujeta ta dva predela črevesa tudi blato. Pojav rakavih obolenj na tem delu črevesa je pogosten in število obolenj iz leta v leto narašča. V Sloveniji odkrijemo letno blizu 3800 novih bolnikov, obolelih za rakom, in od teh jih boluje za rakom debelega črevesa in danke okoli 280. Ta številka jasno opozarja na resen problem, ki ga predstavljajo ta obolenja.

Ce se hočemo z boleznijo spoprijeti in jo uspešno zdraviti in ozdraviti, je nujno potrebno, da jo pravočasno spoznamo. Pri tem sodelujeta vedno bolnik in zdravnik. Bolnik namreč gre po nasvet k zdravniku, ko je zapazil v svojem organizmu taka znamenja, ki jih do tedaj ni opazil in so mu neprijetna. Eno od njih je tudi bolečina. Bistvenega pomena je, da bi bil čas, ko bolnik sam odkriva, da se v njem nekaj dogaja, kar mu je bilo doslej neznano, čim krajši. Prepogosto bolnik svojo neprijetno in skrb vzbujajočo skrivnost zapira vase in jo vtakne v predal z naslovom »neprijetnosti«. Navadno je dolga pot od tu do zaupnega pomenka s prijateljem in končno z zdravnikom. Zato je cilj zdravstvene vzgoje predvsem, da se čas od pojava prvih znanilcev bolezni pa do posveta z zdravnikom čim bolj skrajša.

Kaj vemo o vzrokih?

Kaj povzroči rakavo bolezen črevesa in danke, danes še ne vemo. Vemo pa, da obstajajo predakava obolenja tega predela črevesa, ki so nagnjena, da se izrodijo v rakava. To pa seveda ne

pomeni, da se tako obolenje vedno spremeni v raka. V predrakava obolenja debelega črevesa in danke sodijo dolgotrajna vnetja sluznice in polipi. Bolnike s takimi obolenji moramo imeti pod stalnim nadzorstvom.

Znamenja

Kakšni so znaki in kateri znaki naj nas navedejo na misel, da je nekaj v našem debelem črevesu narobe?

Prehod iz zdravja v bolezen je vedno prikrit. Kmalu pa bolezen naznanja vrsta znamenj, ki so dokaj značilna.

Posebno pozorni moramo biti na motnje prebave z zaprtjem, tope, nedoločene bolečine v trebuhu, driske, ki se pojavijo za dolgotrajnejšim zaprtjem in na to, da bolniki tudi po odvajanju blata ne občutijo olajšanja, kot so ga bili navajeni čutiti poprej. Bolniki občutijo v trebuhu pritisk, tiščanje, napetost, krče, po jedi se jim spahuje, lahko tudi bljujejo. Pojavi se izguba apetita, hujšanje, slabokrvnost, splošna slabost z utrujenostjo, duševno nerazpoloženostjo in zmanjšano zbranostjo. Važno je, da bi vsakdo opazoval svoje blato, posebno pa še, če ima težave v trebuhu. Blato je lahko smolasto, črne barve, vodeno, smrdeče, ali pa mu je primešana sveža kri; lahko postane tenko kot svinčnik ali podobno kozjemu blatu. Če bula na debelem črevesju naraste, jo včasih otiplje že sam bolnik. Čeprav opazimo vsa ta znamenja, to še ne pomeni zanesljivo, da ima bolnik že raka, pač pa nam je opozorilo, da moramo temeljito pregledati debelo črevo.

Izkušnje nam kažejo, da je obdobje od tedaj, ko bolnik opazi enega ali drugega od naštetih

znakov, do posveta z zdravnikom po večini zelo dolgo, pogosto traja 9 mesecev in več. Bolnik bi moral biti urnejši, to pa bo možno le, če bo seznanjen z znaki bolezni in če bo bolje opazoval nenavadna dogajanja v svojem organizmu.

Ustrezni strokovnjak ima na voljo instrumente, s katerimi lahko pregleduje notranjost debelega črevesa in danke. Če odkrije, da gre za raka, se z bolnikom pomeni o predvidenem zdravljenju in o tem, kakšne bodo morebitne posledice.

Zdravljenje

Kot pri vseh rakavih obolenjih imamo tudi pri raku na debelem črevesu in danki na voljo tele načine zdravljenja:

1. kirurško zdravljenje,
2. zdravljenje z obsevanjem in
3. zdravljenje s kemičnimi sredstvi, tako imenovanimi citostatiki.

Najbolj zanesljivo in zato na prvem mestu je še vedno kirurško zdravljenje. Do XIX. stoletja je veljalo mnenje, da rakave bule na debelem črevesu ni mogoče kirurško odstraniti. Prvo operacijo take bule so izvršili šele 1833 leta v Lyonu. Velik vzpon pa je operativno zdravljenje raka na debelem črevesu in danki doseglo v prvih desetletjih našega stoletja. Pravočasna operacija danes omogoča bolniku popolno ozdravljenje. Osnovno načelo operativnega zdravljenja je, da odstranimo oboleli del črevesa in spojimo preostalo črevo. Če je potrebno odstraniti večji del debelega črevesa in danko, moramo napraviti na trebuhu novo odprtino za odvajanje blata. Pogosto se bolnik te posledice operacije ustraši in s težavo privoli v operacijo. Iz pogovorov z bolniki, s katerimi vzdržujemo redne stike še dolgo

po ozdravljenju, vemo, da se le-ta na novo odprtino za blato tako navadijo, da lahko žive povsem normalno življenje, kot pred operacijo. Ker so obolenja za rakom na debelem črevesu in danki v porastu, je ljudi s tako odprtino za odvajanje blata na trebuhu danes po svetu več in več. Kot ozdravljeni se vrnejo k svoji družini in v svoj poklic.

Na drugem mestu je zdravljenje z žarki, ki ga lahko s pridom izvajajo bodisi samo ali pa v zvezi z kirurškim zdravljenjem. Kombinacija obsevalnega in operativnega zdravljenja se je pokazala za uspešno in se je na onkološkem inštitutu pogosto poslužujemo.

Tretji možni način zdravljenja je kemoterapija. Namen tega zdravljenja je, da bi zavrla razmnoževanje rakavih celic, ki so se morda že razsejale po organizmu in vgnedile v drugih organih. To novejšo zdravljenje vsekakor pomeni napredek v zdravljenju rakavih obolenj nasploh in tudi pri raku na debelem črevesu in danki dosegamo z njim določene uspehe.

Usoda pravočasno operiranih bolnikov je zelo ugodna. Zaradi precejšnjega števila zakasnelih primerov pa v poprečju dosegamo le okoli 50 % dokončno ozdravljenih.

Na kraju lahko povzamemo, da je zdravstvena prosvetljenost bolnika eden od odločilnih dejavnikov za njegovo usodo. Uspeh zdravljenja z načini, ki so nam danes na voljo, je tem večji, čim manjša je rakava razrast, ko pride bolnik v roke strokovnjaku. Če opazimo enega ali drugega od naštetih bolezenskih znamenj, torej — čimprej k zdravniku!

(Prihodnjič: Rak na jetrih, žolčniku in trebušni slinavki)

Vprašajte - odgovarjamo

Tovariš PS vprašuje, zakaj je naše telefonsko omrežje tako decentralizirano in na sploh tehnično zelo pomanjkljivo.

Odgovarja tov. Metelko Lojze, direktor TOZD-invest. in vzdrževanje:

V obdobju do leta 1970 se je več podjetij, ki so se tega leta združila, razvijalo samostojno. Seveda so ta podjetja prilagojevala svojim potrebam tudi telefonsko mrežo.

Pri zadnji združitvi leta 1970 je tako prineslo v današnje Zdravilišče Zdraviliško gostinsko podjetje svoje telefonsko omrežje, Zdravilišče pa je imelo svojo mrežo in sistem povezovanja.

Ob združitvi sta bila oba sistema povezana z zračnim kablom med Styrio in Pošto s tem, da je to le začasna povezava, dokler ne bo izdelan načrt dolgoročnih povezav in nabavljena nova telefonska centrala.

V preteklih nekaj letih smo reševali več nujnih investicij in telefonija ni bila med njimi. Projektantsko nalogo je sedaj prevzela za ta dela specializirana delovna or-

ganizacija »Tegrad« Ljubljana, ki nam bo izdelala načrte, kdaj pa bomo pristopili k realizaciji investicije, bo odvisno od razpoložljivih sredstev in letnih planov investicij.

Računam, da bodo znašali investicijski stroški preko 1.000.000.—din. Glede na pomembnost investicij v preteklih nekaj letih, ki bodo v krajšem času dajale tudi primeren dohodek, se je reševanje telefonije odlagalo.

»Ali je čistoča ogledalo tvoje kulture?«

Tako sprašujejo nepodpisane tovarišice v njihovem pismu na uredništvo, ko kritizirajo stanje higijene pri stanovalkah v Strossmajerjevem domu.

Pred tremi tedni smo počistile vse skupne prostore. Bilo je grozno, prazna embalaža, papir, smeti, zavržena hrana, ženski higienski pripomočki itd. Potem pa smo doživele podobno stanje. Še slabše je bilo. Nobena se med tem časom ni pritaknila pospravljanja.

Sodelovanje jugoslovanskih strokovnjakov na mednarodnem kongresu v Krakovu

Od 14.—16. oktobra 1976 je bil v okviru poljskega kongresa zdravnikov-internistov v Krakovu tudi 6. mednarodni simpozij o nizko-kaloričnih osvežilnih pijačah. Na tem simpoziju je sodelovalo preko 20 zdravnikov-specialistov iz Poljske, Zap. Nemčije, DDR, Romunije,

Bolgarije, in ČSSR, iz Jugoslavije pa prof. Z. Skrabalo iz Zagreba in prof. V. Ozim iz Maribora. Med drugim je tudi referat prof. Ozima vzbudil veliko zanimanje, ker je v njem obdelal tematiko primernosti različnih vrst mineralnih vod, s stališča kemijske sestave, za pripravo nizko-kaloričnih pijač, na podlagi izkušenj jugoslovanske proizvodnje »DEIT-a« v Radencih. Zaradi velikega zanimanja za ta vprašanja je bil prof. Ozim povabljen, da o tej problematiki govori tudi na kongresu, ki bo razpravljalo o podobnih problemih prihodnje leto v Berlinu. Vedno večji porast diabetesa in potreba po ohranitvi normalne telesne teže namreč zahtevata, da se tudi s pijačami omejuje prekomerno dovajanje kalorij zdravemu, zlasti pa še obolelimu organizmu, čemur se je dolej posvečalo mnogo premalo pažnje.

Ne vemo, kaj si o njih mislijo kavalirji, ki jih pripeljejo pod roko v takšne prostore. Spet smo same morale zavijati rokave.

Mr. O. V.

KADROVSKE NOVICE

V mesecu marcu 1977 so sklenili delovno razmerje naslednji delavci:

SDS SKUPNE SLUŽBE

Katanec Božidar, — razporejen na delovno mesto nakladanje — razkladanje v skladišču Zagreb — določen čas.

TOZD ZDRAVILIŠKA DEJAVNOST

Restavracije

Gajšek Hedvika, — razporejena na delovno mesto natak — za določen čas; Drogenik Marija — razporejena na delovno mesto kuhar — za določen čas; Sajko Janez — razporejen na delovno mesto šef rajona — za nedoločen čas (vrnil iz JLA).

Hoteli

Kidrič Jože, — razporejen na delovno mesto hotelski vratar — za določen čas.

TOZD VZDRŽEVALNA DEJAVNOST

Parki

Keržina Josipa, — razporejena na delovno mesto delavka v parku — za določen čas; Vinkler Janko, — razporejen na delovno mesto

delavec v parku — za določen čas; Ivič Ruža — razporejena na delovno mesto delavka v parku — za določen čas; Kampuš Alojzija, — razporejena na delovno mesto vrtnar za določen čas; Gajser Marija, — razporejena na delovno mesto čistilka javnih stranišč — za določen čas; Močnik Ruža, — razporejena na delovno mesto čistilka javnih stranišč — za določen čas.

Delovno razmerje je prenehalo v mesecu marcu naslednjim delavcem:

SDS SKUPNE SLUŽBE

Čakšu Janku, — razporejenemu na delovnem mestu vodja prodaje plina — zaradi odhoda v JLA; Križanu Jožetu — razporejenemu na delovnem mestu vodja maloprodaje — sporazumno.

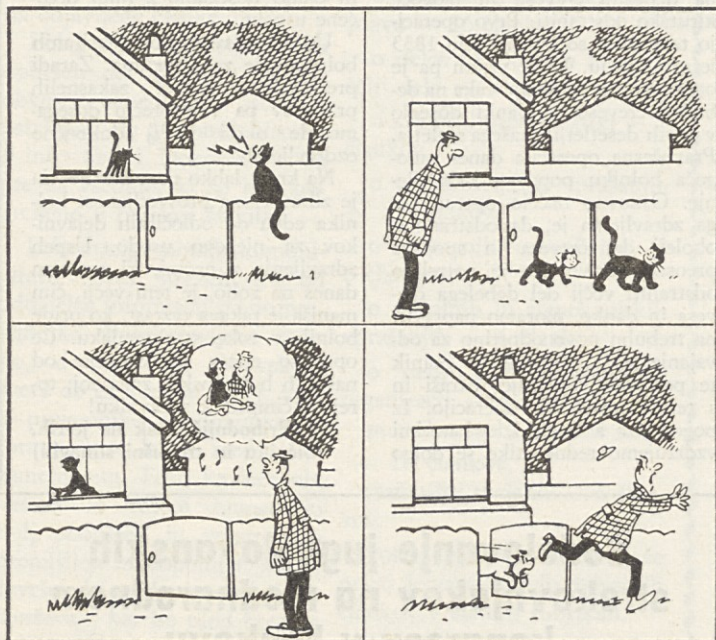
TOZD ZDRAVILIŠKA DEJAVNOST

Restavracije

Danilović Milovanu, — razporejenemu na delovnem mestu natak — samovoljno zapustil delo.

V mesecu marcu je rodila Kovač Marija — blagajničarka v kuhinji TOZD zdraviliška dejavnost — sina.

K. T.

NASMEJMO SE

ZA RAZVEDRILO

Predavatelj: »Kaj morate ukreniti z utopljenecem?«

Učenec: »Najprej mora utopljenec iz vode, brž potem pa voda iz utopljenca.«

RTV

»Si za to, da bi se nočijo igrala radiotelevizijo. Jaz bom oddajnik, ti pa sprejemnik« predlaga Janez svoji Marjetki. »Čez 9 mesecev pa bom dobila zvočnik«, odvrne zaskrbljeno Marjetka.

VIŠJA PLAČA

Delavec: »Tovariš direktor, zvišajte mi plačo!«

Direktor besno: »Ste znoreli! Ali se vam meša...«

Delavec: »Potem se pravi, da imajo pri nas višjo plačo le oni, ki so znoreli in se jim meša.«

Nekaj veselih in nekaj resnih zgodbic iz življenja v Rogaški Slatini

Ali veste, da je slovit gledališki igralec in pevec Aleksander Girardi pričel svojo bajno kariero v Rogaški Slatini?

Če bi šlo po volji njegovih staršev, bi moral postati ključavničar in prevzeti domačo obrtno delavnico. Toda mladega Aleksandra je neka tajna sila vlekla na gledališke deske.

V Gradcu, kjer je bil rojen leta 1850, je kot ključavničarski učenec s skupino mladih ljubiteljev gledališča prirejal interne gledališke igre na nekem improviziranem odru v bližini njegovega stanovanja. Vsako prostoro uro je presedel v tem gledališču in se z vso vnemo učil razne vloge na pamet. Tu je slučajno spoznal Julija BÖHMA, direktorja takratnega gledališča v Rogaški Slatini.

Gledališče v Rogaški Slatini? Da! Ze leta 1865 je direktor BÖHM iz zastarelega skladišča za steklenice napravil provizorno gledališče za zdraviliške goste. Stalo je na prostoru sedanjega poštne urada (glej sliko v monografiji Ivana Goršiča iz leta 1962: Rogaška Slatina v besedi in sliki).

BÖHM je hitro spoznal neobičajen Girardijev odrski talent in ga je za sezono 1869 angažiral za Rogaško Slatino, kjer ne vloge. Mesečna plača 30 golnaja bi igral mladostne in komičninarjev plus ena benefice predstava v sezoni. Ne pozabimo, da je bil Aleksander takrat star šele 19 let.

Z velikim navdušenjem je mladi ključavničar pohitel domov, da pove svoji materi veselo novico. Ta sicer ni odobraval načrta svojega edince, toda po mnogih prošnjah je le pristala in ga z veliko skrbjo odpravila na pot v daljino Rogaško Slatino. V njem je še vedno videla samo otroka in se bala za njegovo moralo, čeravno ga je vzgojila strogo po verskih naukih.

Po protokolu o došlih gostih je Girardi dospel 2. junija 1869 s pošto kočijo v Rogaško Slatino (takrat še Rohitsch). Dobil je skromno sobo št. 86 v sedanjem Strossmayerjevem domu skupaj s stanovskim tovarišem. Prvi javni nastop je imel 12. junija 1869. Od tega dne dalje je vsak dan igral v različnih komedijah, dramah in operetah. Imel je zelo lep glas, bil je prijeten zunanosti in prikupnega obnašanja. Zato so ga poslušalci kmalu vzljubili.

Bil je zelo vesten in marljiv igralec. Za ženski spol se sploh ni brigal. Prav zaradi tega so

mu njegovi poklicni tovariši radi ponagajali. Nekega večera je prišel v svojo sobo pozneje, kakor po navadi. Ta čas se je eden od tovarišev preoblekel v žensko in je takšen legel v njegovo posteljo. Girardi je postal besen in kričal na ves glas: »Nesramnica, poberi se iz moje postelje, sicer pokličem žandarmerijo.« Tovariši so čakali v sosednji sobi in jedva zadržali krohot. Ker se nesramnica ni ganila iz postelje, je Girardi hitro oblekel suknjo z namenom, da gre po žandarje. Takrat šele so se tovariši pokazali na hodniku in pomirili užaljenega mladika.

Gostje so bile zaljubljene v lepega mladega igralca in peva in so mu dvorile, česar pa Aleks ni hotel razumeti. Neke damica mu je napisala ljubeznivo pismo in ga vabila na sestanek v bližnjem gozdu. Aleks je ves nesrečen pobral denar in bežal na bližnjo postajališče poštne voze, kjer je prvega ujel in se odpeljal nekaj postaj izven kraja. Tam je v miru použil svojo skromno večerjo, nato pa se je pomirjen vrnil v svojo sobo. Tu pa ga je gospodinja ozmerjala, naj se sramuje, da tako mlad hodi ponoči okrog z deklicami.

Navada je bila (pravzaprav nekaj zakon), da je vsak igralec imel na kraju sezone takozvano »benefice« predstavo t. j., ves čisti dohodek pripada igralcu, ki si je lahko izbral, kako vlogo želi igrati.

Girardi je imel malo zaupanja v uspeh svoje vloge in je pol v šali, pol resno rekel svojemu direktorju, da bi prodal izkupiček predstave za eno porcijo cesarskega prazenca, ki ga je silno rad jedel. Direktor Böhme je vzel izjavo zares in je vnaprej plačal še eno porcijo prazenca za Girardi. Pri večernem obračunu blagajne pa se je ugotovilo, da je predstava »vrgla« čistih 40.— goldinarjev, ki jih je lakomni Böhme mirno vtaknil v svoj žep. Girardi je lahko samo ugotovil, da mu je prazenec zelo drago plačal.

Po Rogaški Slatini je Girardi igral na mnogih odrih takratne Avstrije, povsod z velikanskim uspehom. Na borzi gledaliških umetnikov je njegovo ime bilo enako vredno, kakor imeni ENRICO CARUSO in pozneje Beniamino GIGLI, ki sta blestela v opernih arijah.

Leta 1918 je bil Girardi angažiran na dunajskem cesarskem gledališču, kjer pa je kmalu zbolel in umrl zaradi posledic po amputaciji ene noge. Bil je strasten kadilec.